

O Josefa Škvoreckého

ZBABĚLCI JOSEFA ŠKVORECKÉHO

Jiří Lederer

Románová prvotina Josefa Škvoreckého Zbabělci je celá vyprávěna ústřední postavou Dannym Smiřickým, jak a co prožíval v osmi revolučních dnech května 1945 ve východočeském městě. Kdo je Danny? Student z tzv. slušné rodiny, kterého válka zahнала do fabriky.

Jeho zájem se točil okolo džezu a holek; jeho život se třepotal mezi sentimentálními vzpomínkami, povětšinou erotického obsahu, a mezi sněním o budoucnosti. To, co bylo mezi těmito dvěma póly – přítomnost, to byla vždycky jaksi otrava. V jeho uzoulinkém světě to páchlo cynismem.

Proto i jeho vyprávění, které tvoří celý román, je úzkým světelným kotoučem, vrženým do prostředí maloměstské honorace a především jejich mladých výlupků. Otvírá se před námi pohled na svět, který je spíš panoptikem s všelijakými figurami a figurkami. Ale to je jakoby vedlejší pole – to hlavní je přece jen uloženo v myšlení a pocitech Dannyho, sdělovaných způsobem, který je v naší soudobé literatuře neobvyklý. Danny nezná stud – ať mluví o svém vztahu k dívkám, nebo třeba o vlasti. Nic mu není svaté.

Čteš ten román se zatajeným dechem, a ne že by ses strachoval o ty trapné postavičky, hloupé a nabobtnalé žravým sobectvím, ale prostě proto – že je dobře napsán. Román překvapuje, provokuje čtenáře, vyvolá spory – přímo po nich volá. Již tím, že takhle o květnové revoluci ještě nikdo nepsal. Tím schválně necelistvým, strašně zdeformovaným, protože zúženým obrazem revolučních dnů. Ale vlastně tou schválností se Zbabělci stávají jedinečným literárním svědectvím o rozkladu světa,

který si marně v postavách dospělých hraje na vlastence, na bojovníky. Marně, protože ani jeho děti – Danny a celá jeho parta – nevidí již jeho budoucnost, mají před sebou jen „nějaký nový a nově marný život“.

Směrem světelného kotouče, který odkrývá pěkný nános špíny a cynismu, dokazuje Škvorecký, že v jeho románu je silný pozitivní náboj. On tu špínu neglorifikuje, prostě jen říká: Tak se žilo, to se nedá nic dělat – a nemá smyslu o tom psát se servítkem. Spodní románový proud táhne čtenáře k jasnému závěru, že takhle se žít nedá, že revoluce přichází s chirurgickým nožem.

A to je – myslím – podstatné, co ve stručnosti třeba říci ke knize psané s nemalým talentem. A právě na to nemůže zapomenout literární kritika, která bude upozorňovat a rozebírat i problémy a stylové nedůslednosti.

(1958)

ZATÍM JEN SVĚDECTVÍ

Jiří Hájek

Na románové prvotině Josefa Škvoreckého Zbabělci je něco, co pro ni získává sympatie: není to – na rozdíl od jiných, které dost často čteme – rozhodně kniha opatrnická, vypočtená na jednoznačný souhlas a úspěch. Je to práce od začátku až do konce polemická a vyzývavá. Pod její až příliš okázalou a efektní literární stylizací, poučenou včetně mnoha nepřijemných podrobností na současné americké próze, nalézám však vážnější záměry než jen mladickou snahu ztropit literární skandál, někomu vytlouci okna a proslavit se u některých provincionálních hlasatelů světovosti. To nás zavazuje mluvit o ní s vážností, s níž je napsána. O to spíš, že je psána talentovaně a chytře.

Mluvme prozatím spíš o jejím záměru než hodnotě, protože to jsou, jak uvidíme, v tomto případě opravdu témata hodně různá. Zabrat v uměleckém díle ono dosti fantastické a od a až do zet vyhané a umělé životní ovzduší, v němž v letech okupace rostla mládež z tzv. lepších